

Aanpak ondermijning

De rol van de VNG

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Aanleiding en aanpak	4
3	Aspecten ondermijning	5
4	Rol andere partijen	9
5	Algemene bevindingen	11
6	Conclusie	12
7	Aanbevelingen	13

1 Inleiding

Ondermijning is een steeds groter thema in de landelijke en lokale politiek en verschijnt op vele agenda's in het publiek domein¹. Toch is het niet altijd duidelijk wat ondermijning is, wie wat doet, waar van is en wat de rol van de VNG hierbij is.

Op de vraag of het onderwerp “aankpak ondermijning” op de lokale (politieke) agenda staat, reageren alle gemeenten bevestigend.

In de vele gesprekken die vanuit de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) zijn gevoerd over ondermijning blijkt dat niet alle gemeenten, instanties of rijksoverheden dezelfde definitie gebruiken wanneer het op ondermijning aankomt. Zo werd in een interview over ondermijning zelfs verteld dat de reactie kwam van collega's: “maar het is toch gewoon georganiseerde criminaliteit, daar ben ik al jaren mee bezig!”. Een algemeen geaccepteerde definitie van ondermijning is er niet, maar verderop in dit stuk wordt wat de VNG onder ondermijning verstaat uiteengezet.

Na meerdere gesprekken bij verschillende gemeenten is de algemene conclusie dat de meeste gemeenten ondermijning een stuk breder definiëren dan als synoniem voor georganiseerde criminaliteit alleen. Het gaat bij ondermijning juist ook om de netwerken die achter de georganiseerde criminaliteit liggen, de antidemocratische sentimenten in de samenleving, de vermenging van de boven- en onderwereld en de weerbaarheid van de overheid.

Heeft de VNG een rol bij de aankpak van ondermijning, en zo ja, wat is die rol dan? De VNG heeft voor ogen de gemeenten te ondersteunen, maar wat is de rol van gemeenten dan op het gebied van ondermijning en wat is de rol van de andere betrokken partijen? Het is in het bijzonder niet bedoeld als een uitgebreide analyse van wat ondermijning is en ook geen inhoudelijk analyse van de knelpunten die nu spelen, de problemen waar gemeenten tegenaan lopen of een allesomvattende samenvatting van de stand van zaken. Dit rapport is een verkenning van de rol van de VNG op het gebied van (de aankpak van) ondermijning.

¹ Zie ook: *Bestrijding georganiseerde, ondermijnende criminaliteit*, Tweede Kamer, vergaderjaar 2016-2017, 29 911, nr. 136

2 Aanleiding en aanpak

De aanpak van ondermijnende criminaliteit is al langer geen exclusieve taak van de politie en het Openbaar Ministerie². Een effectieve aanpak van ondermijnende criminaliteit vraagt om een georganiseerde overheid die alle middelen en instrumenten inzet die ze tot haar beschikking heeft. Elke ketenpartner (gemeenten, Openbaar Ministerie, politie, belastingdienst, etc.) kan een bijdrage leveren aan de aanpak. Dit komt ook door de kenmerkende verwevenheid van boven- en onderwereld bij ondermijning, waarbij gebruik wordt gemaakt van legale structuren voor ondermijnende activiteiten. Er wordt in den lande al veel gedaan aan ondermijning. Het is dan ook zeer zeker niet de bedoeling om vanuit de VNG dubbel werk te verrichten, maar juist een meerwaarde te bieden ten opzichte van de reeds lopende zaken op dit terrein.

Om dit doel te bereiken is door de Commissie Bestuur en Veiligheid de Subcommissie Ondermijning opgericht. Deze subcommissie staat onder leiding van Anton Ederveen, burgemeester van Valkenswaard, en wordt verder gevormd door Jan Hamming (burgemeester Heusden), Rianne Donders – Van Leest (burgemeester Roermond), Ingeborg Hoogveld (raadslid Rotterdam), Theo Schouten (burgemeester Oldenzaal) en Jan Nauta (gemeentesecretaris Leiden). De subcommissie wordt verder aangevuld door middel van een VNG beleidsadviseur, te weten Iris Koopmans – Van Diest en heeft als adviserende leden Roelant Schenk (Bureau Regioburgemeesters), Karel Schuurman en Henry Schilder (beiden LIEC).

Om antwoord te geven op de vraag of er een rol is voor de VNG bij de ondersteuning van de aanpak van ondermijning en zo ja, hoe deze rol dan ingevuld zou moeten worden, zijn gesprekken aangegaan met negen gemeenten van verschillende grootte en vanuit diverse regio's van het land. Ook zijn er gesprekken gevoerd met betrokken partners, zoals het ministerie van Veiligheid en Justitie, het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Bureau Regioburgemeesters, het LIEC/RIEC, lokale RIEC's en vanuit de wetenschap Pieter Tops. Uit deze gesprekken zijn verschillende (nieuwe) inzichten naar voren gekomen over ondermijning als thema en over de rol die hierbij voor de VNG is weggelegd.

² Zie ook: *Toekomstagenda Ondermijning*

3 Aspecten ondermijning

Ondermijning als breed fenomeen

Op de vraag hoe breed ondermijning is, geeft vrijwel elke gemeente een ander antwoord. De meeste gemeenten zien ondermijning echter als een breed concept, waarbij in de huidige aanpak van de gemeenten vrijwel altijd de focus op georganiseerde criminaliteit ligt. Van de negen gemeenten die zijn geïnterviewd geven zeven gemeenten aan dat zij duidelijk ondermijning als een (veel) breder concept zien dan alleen georganiseerde criminaliteit. Het gaat hier dan vooral om de ondermijning van de democratische rechtsorde in ruimere zin. Dan gaat het zowel om georganiseerde criminaliteit, maar ook door vanuit ideologie gedreven antidemocratische sentimenten in de samenleving, door ongewenste buitenlandse inmenging (conform Nationaal Veiligheidsprofiel 2016) en door problematische, meestal niet stafbare, ongewenste gedragingen³.

“Ondermijning is zeker breder dan georganiseerde criminaliteit alleen. Zo zijn er in onze gemeente salafistische bewegingen die malafide stichtingen hebben opgezet. Ook hebben we te maken met moskeeën die imams aantrekken die haatspeeches geven, die antidemocratisch doorwerken.” – uit de interviews

Onderwerpen die hierbij genoemd zijn:

- Aanpak *wicked problems* en domein overstijgende problemen in aanpak van georganiseerde ondermijnende criminaliteit, zoals vakantieparken, problematiek kleinere gemeenten, buitengebieden gemeenten;
- Aanpak polarisatie en gesloten (etnische/religieuze) gemeenschappen, bijv. de Turkse, en in relatie daarmee de ‘lange arm’ problematiek;
- Maatschappelijke aanpak/betrekken van MKB en burgers bij de signalering en het tegengaan van normalisering;
- Aanpak leefbaarheidsproblematiek;

Het verschilt per gemeente erg in hoeverre zij zich ook met deze kant van ondermijning bezighouden. Een veel gehoord probleem is het tekort aan mensen en/of middelen. Daar komt bij (of is een gevolg van) dat er momenteel weinig samenhang is in den lande over de aanpak van ondermijning. Eén van de geïnterviewden merkt op dat ondermijning bijna een vorm van hobbyisme is. Als je niet kijkt, zie je ook niets en het verschilt heel erg per gemeente hoe goed er gekeken wordt.

“Momenteel is het zo dat ondermijning bijna een vorm van hobbyisme heeft. Als een ambtenaar het op wil pakken, het belangrijk vindt, kan dat en ontwikkelt de gemeente een beleid tegen ondermijning. Is die ambtenaar er niet, dan merk je dat de gemeente dus ook niets doet. Dat maakt gezamenlijke afstemming erg lastig.” – uit de interviews

Wel werkt elke gemeente waarmee gesproken is met het RIEC-convenant, overigens met wisselend

³ Zie ook: *Programmaplan Bestuur & Veiligheid kabinetsperiode 2017-2021*, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

enthousiasme over de samenwerking met de hierbij betrokken partners. De uitwisseling van casuïstiek tussen gemeenten gaat moeizaam. Dit heeft te maken met ten eerste privacyvraagstukken, maar ten tweede ook met de afhankelijkheid van het eigen (persoonlijk) opgebouwde netwerk op dit terrein.

Ondermijning als lokaal fenomeen

Ondermijning wordt door vrijwel alle partners erkend als een voornamelijk lokaal fenomeen, dat vraagt om een lokale aanpak. De gemeente weet zelf het beste waar mogelijk sprake is van ondermijning op hun eigen grondgebied. Deze informatie krijgt zij van bewoners, maar veelal ook van wijkagenten, wijkteams, gemeentelijke toezichthouders, BOA's en bezorgde ondernemers. Ondermijning is letterlijk noch figuurlijk aan grenzen gebonden, maar de uitingsvormen ervan zijn lokaal verschillend⁴.

De gemeente heeft mogelijkheden om barrières op te werpen, waarmee kan worden voorkomen dat criminele organisaties of personen misbruik maken van legale structuren of zich weten te vestigen. De gemeente is tevens de spil in het lokale web van organisaties, inwoners, ondernemers, verenigingen, kortom de lokale maatschappij. Juist in die lokale werelden dienen de mogelijkheden te worden gezocht waar vanuit de ondermijnende criminaliteit aangepakt kan en moet worden. De overheid kan dit niet alleen.

Ondermijning in drie deelaspecten

Naar aanleiding van de gesprekken die zijn gevoerd met gemeenten en betrokken partners zijn drie deelaspecten van ondermijning te onderscheiden. Een uitgebreide beschrijving hiervan volgt hieronder.

- 1 Georganiseerde criminaliteit
- 2 Maatschappelijke weerbaarheid
- 3 Weerbaarheid/integriteit lokaal bestuur en ambtenarenapparaat

Heel belangrijk is het om op te merken dat hierbij alles met elkaar in verbinding staat! Het één kan niet los gezien worden van het ander en bepaalde onderwerpen of vraagstukken zullen onder meerdere deelaspecten geplaatst kunnen worden.

Er zijn met verschillende partners vele gesprekken gevoerd (zie ook bladzijde drie) waaruit naar voren komt dat ook zij deze deelaspecten onderschrijven. Echter is het door iedere partner nadrukkelijk benoemd dat het vooral op elkaar zal doorwerken en dat het belangrijk is dat er goede afstemming blijft tussen de partners en tussen de verschillende deelaspecten die zijn geïdentificeerd.

Hieronder worden de deelaspecten kort uiteengezet. Eerst wordt een korte uitleg gegeven van het deelaspect, gevolgd door hoe sommige gemeenten hier nu mee omgaan en het sluit af met waar de mogelijkheden voor de toekomst liggen.

1 Georganiseerde criminaliteit

Het gaat hierbij om de ondermijning als (bijna) synoniem voor georganiseerde criminaliteit. Steeds meer krijgt de gemeente hierbij een rol toebedeeld als het gaat om bijvoorbeeld bestuursrechtelijke maatregelen, maar duidelijk is dat hierbij veel partners betrokken zijn. Het gaat dan om het RIEC/LIEC, het Openbaar Ministerie, de politie, belastingdienst, enzovoorts.

Er zijn een aantal problemen bij dit deelaspect die veel naar voren komen uit de interviews met gemeenten. Het gaat dan vooral, maar niet uitsluitend, om privacyvraagstukken, het zoekend zijn naar best en worst practices van andere gemeenten, de samenwerking strak organiseren (hoe krijg je elke partner mee in de aanpak tegen ondermijning?) en de verhoudingen tussen de gemeenten en de overige partners.

Er is veel focus op de georganiseerde criminaliteit, veelal in RIEC-verband, maar ook binnen de gemeente zelf. Het tekort aan mensen en middelen wordt hier ook genoemd, tegelijkertijd wordt duidelijk gemaakt dat van de drie deelaspecten, de focus in de aanpak van gemeenten nu voornamelijk

⁴ Zie ook: <https://www.socialelvraagstukken.nl/strijd-tegen-ondermijnende-criminaliteit-vergt-een-vierwiel-aangedreven-beleid/>

lijk ligt op de aanpak van georganiseerde criminaliteit. De meeste gemeenten geven aan meer tijd, mensen en middelen vrij te willen maken voor de andere deelaspecten, maar dat dit nu prioriteit heeft.

“Het grootste knelpunt is capaciteit. Hoe meer je kijkt, hoe meer je ziet. En hoe meer je ziet, hoe meer werk dat oplevert. Het is een vicieuze cirkel soms. Het probleem lijkt groter te worden, terwijl er te weinig uren zijn om alles op te lossen.” – uit de interviews

Het RIEC van Zeeland West-Brabant heeft een apothekerskast ontwikkeld met de best en worst practices van hun regio, iets waar ook landelijk behoefte aan is blijkt uit de interviews. Vanuit de VNG is ook gesproken met het RIEC over hun apothekerskast, maar zij geven aan dat dit momenteel nog erg in de beginfase is. Verder is de awareness van de verschillende partners binnen het RIEC-convenant van erg verschillend niveau. Er moet, zo blijkt uit dit de interviews, meer aandacht en lobby komen voor de problematiek rondom ondermijning. Bij de landelijke politiek, de media en bij alle partners die betrokken zijn bij het RIEC-convenant zoals het OM en de belastingdienst. De VNG heeft hier reeds een start mee gemaakt. In de VNG-brief richting de Kabinetsformateur is een korte passage over ondermijning opgenomen:

“Veiligheid

‘Veiligheid begint in de wijk’

1. Ondermijning - deltaplan

Bedreiging en andere druk op bestuurders raakt onze rechtsorde. Daarom moet er een deltaplan komen om ondermijning te bestrijden. Integraal afpakken van crimineel geld moet topprioriteit zijn, waarbij dat geld geïnvesteerd moet worden in de bestrijding van de criminaliteit en het weerbaar maken van de maatschappij (via ondermijningsfonds). Ook de noodzakelijke investeringen in de politie dragen bij aan de bestrijding van ondermijning.”

2 Maatschappelijke maatschappij

De maatschappelijke maatschappij, of ook wel sociale maatschappij of weerbare samenleving van ondermijning richt zich meer op de weerbaarheid van de samenleving als geheel. Een aantal dingen die hierbij door de meeste gemeenten worden genoemd zijn vraagstukken als polarisatie, antidemocratische sentimenten in de samenleving, de normalisering of zelfs verheerlijking van ondermijnende criminaliteit/criminelen, wijkaanpak en subculturen die als parallelle samenlevingen functioneren⁵.

“In onze gemeente wordt ondermijning vooral als een maatschappelijk/sociaal vraagstuk bekeken. Burgers zijn zich vaak niet eens bewust van de criminaliteit van bepaalde zaken of van de criminaliteit om zich heen.” – uit de interviews

Gemeenten geven aan dat ze hier momenteel minder tijd, mensen en middelen aan besteden dan zij goed achten of zouden willen. Ook geven zij aan het soms lastig is de juiste kennis te vinden om een gedegen, domein overstijgende aanpak neer te zetten. Tot slot speelt ook in sommige gemeenten het gebrek aan awareness van het probleem mee, waardoor de prioriteit hier niet aan wordt gegeven. Eén van de acties die op dit gebied door een aantal gemeenten wordt genomen is het betrekken van specifieke branches bij de aanpak van ondermijning. Zij proberen bij ondernemers awareness te creëren voor het probleem, om zo normalisering te voorkomen en de meldbereidheid groter te maken. In de aanpak van ondermijning is dit nog een relatief onontgonnen gebied, waar volgens gemeenten veel te winnen valt⁶.

⁵ Zie ook: *De achterkant van Nederland*, door: Pieter Tops en Jan Tromp

⁶ Zie ook: *Ondermijning Ondermijnd*, Nederlandse School voor Openbaar Bestuur

3 Weerbaarheid/integriteit lokaal bestuur en ambtenarenapparaat

Het laatste deelaspect is erg belangrijk voor ondermijning. Een succesvolle aanpak begint bij een integer en weerbaar lokaal bestuur en ambtenarenapparaat. Bij de bestuurders en gemeenteraad gaat het dan vooral om transparantie, helderheid en de weerbaarheid tegen bedreigingen, maar ook om bewustwording van de problematiek die speelt. Ook is er behoefte aan instrumentarium om niet-integere/criminele personen uit het lokaal bestuur (en ambtenarenapparaat) te kunnen weren. Bij ambtenaren werden vooral de medewerkers van de vergunningverlening en economische zaken genoemd als collega's die meer bewustwording nodig hebben over de problemen die spelen in een gemeente. Tot slot wordt in sommige gemeenten het baliepersoneel getraind om louche zaken te herkennen. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om een gemeente waar aangiftes worden gedaan van geboorte terwijl het personeel weet dat deze vrouwen twee weken terug niet zwanger waren, of vrouwen die worden vergezeld door een aantal mannen met aangiftes of aanvragen.

In de gesprekken met de verschillende gemeenten is duidelijk geworden dat de mate waarin gemeenten hier aandacht aan besteden zeer uiteen loopt. Er zijn gemeenten die hier momenteel (nog) helemaal niets mee doen en er zijn gemeenten waarbij iedere medewerker jaarlijks trainingen en cursussen op dit gebied krijgt. Vaak wordt gezegd dat dit erg afhankelijk is van het bewustzijn van de problematiek van met name de burgemeester.

“Er is in onze gemeente nog helemaal geen actief beleid voor de integriteit en weerbaarheid van gemeentebestuurders en gemeentelijk personeel. Zolang daar op hoger niveau geen bewustwording over komt, zal dat er waarschijnlijk voorlopig ook niet komen.” – uit de interviews

Gemeenten geven in verschillende mate aan behoefte te hebben aan ondersteuning op het gebied van weerbaarheid en integriteit. Dit is in grote lijnen afhankelijk van in welke mate zij zelf dit hebben vormgegeven in hun eigen gemeente. De meeste gemeenten geven aan hier een duidelijke rol voor de VNG te zien. Veelal worden ook de gelieerde verenigingen, het Nederlands Genootschap voor Burgemeesters, de Wethoudersvereniging en de Nederlandse Vereniging voor Raadsleden genoemd. Specifiek het bespreken van integriteitsvraagstukken komt vaak naar voren.

4 Rol andere partijen

Zoals al eerder gezegd zijn er al verschillende partijen betrokken bij de aanpak van ondermijning (zie ook bladzijde drie). Zij werken vanuit verschillende rollen en dragen elk op een andere manier bij aan de aanpak van ondermijning voor gemeenten. De belangrijkste partners worden hier kort genoemd en hun visie op de aanpak van ondermijning.

1 Ministerie Veiligheid en Justitie

Versterking van de geïntegreerde aanpak van ondermijnende criminaliteit is een van de centrale thema's in de veiligheidsagenda van 2015-2018 van het ministerie van Veiligheid en justitie. Met geïntegreerd wordt bedoeld dat georganiseerde criminaliteit zowel via het strafrecht als via bestuursrechtelijke interventies en fiscale handhaving wordt aangepakt. Binnen de aanpak van ondermijnende criminaliteit ligt het accent op de volgende landelijke benoemde verschijningsvormen van georganiseerde criminaliteit:

- Mensenhandel- en smokkel;
- Georganiseerde hennepcultuur;
- Fraude en misbruik binnen de vastgoedsector;
- Witwassen en daaraan gerelateerde vormen van financieel-economische criminaliteit
- Outlaw motor gangs⁷

De nadruk van het ministerie bij ondermijning ligt bij de aanpak van ondermijning als georganiseerde criminaliteit (zoals omschreven in het deelaspect 'georganiseerde criminaliteit').

2 Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Het Ministerie van BZK heeft samen met het Landelijk Platform Geïntegreerde aanpak Ondermijnende Criminaliteit en een aantal andere organisaties de Toekomstagenda GOC opgesteld (zie ook de bijlage). Het afgelopen jaar is kennis en ervaring over de aanpak van ondermijnende criminaliteit uitgewisseld met gemeenten, politie en het Regionaal Informatie- en Expertise Centrum Aanpak georganiseerde criminaliteit. Daarnaast is een voorziening verkend voor ondersteuning van politieke ambtsdragers voor veiligheid en integriteit en is geïnvesteerd in trainingen voor politieke ambtsdragers in het omgaan met intimidatie en bedreigingen, integriteitkwetsies en ondermijning⁸. Ook is het ministerie sinds kort bezig met het opzetten van een netwerk Weerbaar Bestuur, dat tot doel heeft het vergroten van de weerbaarheid en veerkracht van het bestuur waar het gaat om verleiding, intimidatie, bedreiging en agressie⁹.

3 Bureau Regioburgemeesters

Bureau Regioburgemeesters is al langer met ondermijning bezig, onder andere via het LOVP en het platform GOC. In december 2016 is door de regioburgemeesters ingestemd met de eerder genoemde toekomstagenda die moet bijdragen aan een verdere versteviging van de aanpak van ondermijning in de regio's gefaciliteerd en ondersteund door het rijk, het RIEC-LIEC bestel en landelijke partners. Belangrijke randvoorwaarde is daarbij dat ook dat er nadere wetgeving komt, bijvoorbeeld om informatiedeling makkelijker te maken. De (regio)burgemeesters hebben op verzoek van de minister een groslijst van wetgevingswensen aangedragen bij de minister. In gezamenlijkheid wordt nu bekeken welke onderdelen van deze groslijst nader wordt uitgewerkt in concrete wetgeving. Op 28 juni 2017 gaf minister Blok in een conferentie aan dat hij start met de voorbereidingen voor een wet aanpak ondermijning¹⁰. Verder zet Bureau Regioburgemeesters onder andere in op bewustwording, informatiedeling, de toekomstagenda, fiche ondermijning en kabinetsformatie, wetgevingsagenda breed (bestuursrechtelijk en strafrechtelijk), maar ook bijvoorbeeld op screening.

⁷ Inspectie Veiligheid en Justitie, *De aanpak van ondermijning*, november 2016

⁸ Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, *Rijksjaarverslag 2016*

⁹ Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, *Kamerbrief over netwerk Weerbaar Bestuur*, kenmerk 2017-0000317309, 4 juli 2017

¹⁰ Gevonden via: <http://www.regioburgemeesters.nl/thema/aanpak-onveiligheid/ondermijnende/>, 15 augustus 2017

4 Het CCV

Het CCV biedt praktische handvatten voor gemeenten bij de aanpak van ondermijning. Hiervoor hebben zij onder andere barrièremodellen ontwikkeld. Ook bieden zij hierbij procesondersteuning aan. Met het model is het mogelijk het criminele proces in kaart te brengen en per onderdeel te kijken wie er kan ingrijpen¹¹.

5 LIEC/RIEC en deelnemers RIEC-convenant

Hart voor de samenleving is wat de RIEC's (Regionale Informatie en Expertise Centra) en het LIEC (Landelijk Informatie en Expertise Centrum) drijft om hard tegen ondermijning te strijden. Criminele elementen hebben de afgelopen decennia een steeds grotere sociale en economische invloed op de samenleving gekregen. Daarmee ondermijnen ze de rechtstaat en bedreigen ze de veiligheid en integriteit van de samenleving. Om de weerbaarheid tegen de invloed van criminele krachten te versterken moet een brede beweging en samenwerking binnen overheid en samenleving op gang worden gebracht en gedurende tientallen jaren bestendig blijven. De missie van het LIEC en de RIEC's is het versterken van maatschappelijke tegenkracht om de criminele ondermijning van onze samenleving te stoppen. Zij helpen de versterking van maatschappelijke tegenkracht door te verbinden op drie verschillende fronten.

- 1 Verbinden van informatie en kennis;
- 2 Verbinden van partners in het 1-overheids-netwerk;
- 3 Verbinden tussen overheid en samenleving¹².

Middels het RIEC-convenant, waarbij gemeenten specifieke casussen kunnen bespreken, zijn verschillende partners direct betrokken bij de aanpak van ondermijning. Denk hierbij aan OM, politie, de belastingdienst en in sommige gevallen huisvestingsorganisaties en andere (semi-) private organisaties. Elk van hen draagt bij aan de aanpak van ondermijning, maar het is lokaal erg verschillend met welk doel en welke pet zij naar ondermijning kijken en in hoeverre zij bereid zijn gemeenten te ondersteunen bij de aanpak van ondermijning. Over het algemeen kan van deze organisaties gezegd worden dat ondermijning in de meeste gevallen niet de directe prioriteit heeft (al kan dit lokaal verschillen!) en dat er (grote) problemen zijn op het gebied van capaciteit en mensen/middelen voor een effectieve en slagvaardige aanpak van ondermijning.

Gesprekken en samenwerking partners

De partners waarmee gesproken zijn onderkennen de drie deelaspecten zoals omschreven op het gebied van ondermijning. Hierbij gaven zij vooral aan de het eerste deelaspect, de georganiseerde criminaliteit, voor een groot deel is onderlegd bij voornamelijk Bureau Regioburgemeesters en het LIEC/RIEC en deels het CCV¹³. De andere twee deelaspecten zijn in mindere mate belegd op dit moment.

Bureau Regioburgemeesters werkt momenteel aan een voorstel dat een extra stimulans voor de aanpak van ondermijning moet bieden. Het idee daarbij is dat één (oud-)burgemeester (mogelijk Peter Noordanus) de opdracht krijgt om onder andere het delen van good practices te stimuleren, het namens de regioburgemeesters en VNG signaleren van knelpunten van landelijk beleid en daarover te adviseren, advies te geven aan de regioburgemeesters en de VNG en om de voorzittersrol van het Nationaal Platform Ondermijning op te pakken. Het huidige platform GOC en de stuurgroep LIEC gaan dan op in dit gremium. Dit is een ontwikkeling die nu nog vormt krijgt en waarvoor het draagvlak wordt verkend. Dat betekent dat dit nog kan leiden tot finetuning van het voorstel. Vanuit de VNG adviseren wij om op basis van gelijkwaardigheid samen met de regioburgemeesters deel te nemen aan dit nieuw op te richten platform. Hierover zijn de gesprekken momenteel gaande.

11 Gevonden via: <https://hetccv.nl/onderwerpen/georganiseerde-criminaliteit-en-ondermijning/>, 15 augustus 2017

12 Gevonden via <https://www.riec.nl/wat-doen-we>, 23 augustus 2017

13 Zie ook: *De aanpak van ondermijning*, Regionale Informatie- en Expertisecentra en het Landelijk Informatie- en Expertisecentrum

5 Algemene bevindingen

Zoals eerder gemeld zijn er niet alleen met gemeenten, maar ook met andere betrokken partners gesprekken gevoerd over ondermijning, de rol van de VNG daarbij, maar is ook breder de discussie aangegaan wie waar van is.

Gemeenten

Uit de gesprekken met de gemeenten blijkt dat alle gemeenten vinden dat er een rol voor de VNG is weggelegd op het gebied van ondermijning. Gekoppeld aan de vier taken van de VNG (belangenbehartiging, platform, dienstverlening en ontwikkelen producten/diensten) is bij ondermijning vooral de rol als belangenbehartiger (aanjager), platform (verbinder/uitwisselen van ervaringen) en eventueel het ontwikkelen van producten aan bod gekomen. Wat genoemd is:

- Lobby starten om ook de landelijke politiek mee te krijgen in de problematiek die er heerst op het gebied van ondermijning;
- Meedenken over de bewustwording van ondermijning voor specifieke branches, publieke en private partners en burgers in het algemeen;
- Aanjager van de verdere ontwikkeling van de privacyvraagstukken op het gebied van informatiedeling en het uitdragen van ondermijning als breed fenomeen;
- Het opzetten of organiseren van een peer network en/of netwerkbijeenkomsten over de verschillende aspecten van ondermijning;

Het geven of aanjagen van de komst van praktische handreikingen (kan ook via bestaande kanalen zoals opschalen apothekerskast RIEC Zeeland West-Brabant of hoofdenetwerk veiligheid); Het (meer) mogelijk maken van het delen van de best en worst practices van gemeenten en de lopende initiatieven op het gebied van ondermijning, bijvoorbeeld via het reeds lopende initiatief ondermijning toe te voegen aan het VNG-forum en de VNG website.

Samenwerking partners

Met de Bureau Regioburgemeesters, het LIEC/RIEC en het CCV is op ambtelijk niveau verkend welke projecten en initiatieven lopen. De focus van Bureau Regioburgemeesters en het LIEC/RIEC is gericht op georganiseerde criminaliteit. Het CCV zet in op het ontwikkelen van instrumenten en ondersteuning van de gemeenten. De VNG is voor een bredere inzet op lobby activiteiten, het versterken van een weerbare samenleving en lokaal bestuur en ambtenaren (de laatste twee deelaspecten).

6 Conclusie

Na het spreken met verschillende gemeenten en partners is duidelijk geworden dat er vooral naar de VNG wordt gekeken als aanjagersrol. De lobby die gestart moet worden om de bewustwording te creëren bij de landelijke politiek, gemeenten en alle lokale partners is volgens vrijwel iedereen een rol die voor de VNG is weggelegd bij de aanpak van ondermijning, hoewel hier ook wordt gewezen naar het LIEC en Bureau Regioburgemeesters. Een belangrijk aandachtspunt hierbij is ook voldoende capaciteit bij gemeenten, politie, OM en belastingdienst.

Een belangrijke conclusie is dat bepaalde onderdelen van ondermijning momenteel worden belegd in bestaande structuren. Zo is bijvoorbeeld Bureau Regioburgemeesters bezig met het ontwikkelen van een antwoord op de privacyvraagstukken in het kader van informatiedeling op het gebied van ondermijning en is de samenwerking tussen gemeenten en partners op het gebied van georganiseerde criminaliteit één van de belangrijkste prioriteiten van LIEC/RIEC. Andere onderdelen, met name de laatste twee deelaspecten (weerbare maatschappij en weerbaarheid/integriteit lokaal bestuur en ambtenarenapparaat) zijn in mindere mate belegd. Hier kan de VNG een belangrijke rol spelen.

Veel kan worden belegd in bestaande structuren, of lokale initiatieven kunnen worden opgeschaald. Een voorbeeld hiervan is de apothekerskast van RIEC Zeeland West-Brabant. Nadrukkelijk is gemeld dat het niet per se betekent dat de VNG dit zelf ook in de uitvoering moet gaan behandelen, maar de aanjagersrol op dit gebied is wel van groot belang. Ook is het mogelijk dat een aantal wensen wel vanuit de VNG georganiseerd gaan worden, zoals bijvoorbeeld het organiseren van een peer network en/of netwerkbijeenkomsten.

In het kort is het antwoord: ja, er is een rol voor de VNG weggelegd volgens de geïnterviewde gemeenten en die rol kan het best omschreven kunnen worden als aanjagersrol en verbinder. Het is belangrijk dat de VNG een rol speelt op het gebied van georganiseerde criminaliteit en de focus houdt op het ontwikkelen van instrumenten voor een weerbare samenleving en een weerbaar lokaal bestuur en ambtenaren. Belangrijk is ook dat er een goede afstemming blijft tussen de verschillende partners. De precieze invulling hiervan zal iteratief moeten worden vormgegeven, afhankelijk van de behoeften van de verschillende gemeenten en de ontwikkelingen op het gebied van ondermijning.

7 Aanbevelingen

Derhalve kunnen de volgende doelen worden nagestreefd:

Korte termijn:

- De awareness in beeld brengen en landelijk uitdragen, mede richting het te vormen nieuwe Kabinet, de nieuwe colleges en alle betrokken partners;
- Vooral aandacht voor vermenging van ondermijning in politieke zin, daarbij verbinding zoeken met politieke ambtsdragers zoals raden en colleges (instrumenten ter voorkoming van infiltratie van niet-integere/criminele personen in het lokaal bestuur en ambtenarenapparaat);
- Delen best- , maar ook worst practices (casuïstiek uitwisselen);
- Het mogelijk maken en/of ondersteunen van de verbinding tussen verschillende gemeenten door middel van een peer network en/of netwerkbijeenkomsten;
- Het beleggen van de afstemming van verschillende partijen die zich landelijk bezighouden met de aanpak van ondermijning en zorgen dat er op elkaar aangehaakt blijft, met name ook met het oog op het op te richten Platform Georganiseerde Criminaliteit

Middellange termijn

- Verbinding zoeken met en beweging krijgen binnen de branches die nodig zijn voor de integrale aanpak;
- Uitwerken van de aanpak en het ondersteuning bieden van de sociale/maatschappelijke kant van ondermijning
- Uitwerken van de aanpak en het ondersteuning bieden van de weerbaarheid/integriteit van gemeentelijke bestuurders en ambtelijk personeel

Contactpersoon

Iris Koopmans – Van Diest
iris.koopmans@vng.nl

Vereniging van Nederlandse Gemeenten
Nassaulaan 12 | 2514 JS Den Haag
info@vng.nl

vng.nl